

basic education
Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

Peakanyo le Selotamohlala tša Lenaneopeakanyo la Ngwaga (ATP) la go Boetša Sekeng

Leleme la Gae: Sepedi

Mphato 3 Kotara 4

Diteng

Matseno	1
Dinyakwa tša mananeopeakanyo a ngwaga a thuto (ATP) a go boetša sekeng	2
Mabokgoni a leleme la gae	2
Diteng tša Leleme la gae	2
Ditumatlhaka le go bala ka sehlopha sa go hlhlwa	2
Go tšweletša setlwaedi sa go ithuta polelo	5
Setlwaedi seo se šišintšwego sa thuto ya motheo sa Leleme la gae sa beke le beke	6
Mešomo yeo e šišintšwego ya SEHLOPHA SA MOTHEO YA LELEME LE GAE (yeo e bolelago ka dinyakwa tša ATP)	7
Ditumatlhaka Le Go Bala Ka Sehlopha Sa Go Hlhlwa	17
Lenaneo la ditumatlhaka: leleme la gae: Sepedi	18
Foreimi ya peakanyo le selota mohlala	22
Tabakgolo 1	23
Tabakgolo 2	25
Tabakgolo 3	27
Tabakgolo 4	29
Tabakgolo 5: Poeletšo	31
Lenaneo la teko	33
Lenaneotekolo: Sehlopha sa Motheo, Leleme la gae	33
Teko ya thuto	34
Go Šomiša Diruburiki	34
Phetolelo	35
Re tshepa gore o tla humana tlhahlo ye e na le mohola	35
Teko ya thuto: Karata ya meputso	36
MPHATO 3 Kotara 4: Mohlala wa mošomo wa teko ya semmušo	37

Matseno

Thobela barutiši mephathong ya motheo,

Leuba la COVID-19 le re tlogetše le thlotlo e kgolo kudu thutong. Ge re boela go thuto yeo e tlwaelegilego ya ka mehla, re swanetše gore ka moka re šome ka thata le ka bohlale gore thuto ya rena e kgone go hlapologelwa.

Se se bohlokwa kudu dithutong tša motheo moo bana ba swanetšego go ithuta mabokgoni a motheo a go bala le go ngwala. Afrika Borwa e ya go hloka gore o kgone go ruta bana mabokgoni a, gore bana ba se kgone go bala fela eupša ba tle ba kgone le go 'balela go ithuta'.

Tokomane ye, e hlamilwe ka tsela yeo e lego gore e tla go thuša gore o fihlelele se. Re na le boitshepo bja gore ge o ka latela peakanyo ye ka tatelano ya yona, o ka kgona go buša nako yeo e re lahlegetšego ya go ruta le go ithuta gomme o fihliše bana go legato leo re nyakago gore ba be go lona.

Re rata go go leboga pele ga nako ka maikemišetšo a gago le go šoma ka thata ka mokgwa woo go hlokagalago go wena.

O tloga o aga setšhaba e le ka nnete.

Re le lakaletša tše botse fela kotareng yeo e tlogo,

Sehlopha sa DBE/ NECT

Dinyakwa tša mananeopeakanyo a ngwaga a thuto (ATP) a go boetša sekeng

- Go na le dibeke tše 10 mo go di ATP tša DBE tša go boetša sekeng tša kotara ya 4.
- Dibeke tše tše 10 di arogantšwe ka ditikologo tše 5 tša thuto.
- Mo tikolong yenngwe le yenngwe ya beke tše pedi, dikarolo ka moka tša go ithuta polelo di swanetše go akaretšwa ka tsela ye, go šomišwa bonnyane bja nako:

BONNYANE BJA NAKO YEO E ABILWEGO YA SEPHOLEKE (CAPS)	MPHATO 1	MPHATO 2	MPHATO 3
Go theeletša le go Bolela	Metsotso ye 45	Metsotso ye 45	Metsotso ye 45
Go bala le ditumatlhaka	Di iri tše 4 le metsotso ye 30	Di iri tše 4 le metsotso ye 30	Di iri tše 4 le metsotso ye 30
Mongwalo	Iri ye 1	Metsotso ye 45	Metsotso ye 45
Go ngwala	Metsotso ye 45	Iri ye 1	Iri ye 1
PALOMOKA	DI IRI TŠE 7	DI IRI TŠE 7	DI IRI TŠE 7

Mabokgoni a leleme la gae

- ATP ya go boetša sekeng ya Leleme la gae, e beakantšwe ka tsela yeo e lego gore e tla laetša morutiši gore ke mabokgoni afe ao a swanetšego go a aga go karolo enngwe le enngwe ya polelo.
- Go bohlokwa go lemoga gore dibekeng tše dingwe le tše dingwe tše pedi, mabokgoni ao a swanetšego go tšweletšwa a swana go karolo enngwe le enngwe. Se se ra gore go na le poeletšo e ntši gore mabokgoni a kgone go tšweletšwa.

Diteng tša Leleme la gae

- Go tikologo enngwe le enngwe ya beke tše pedi, barutiši ba swanetše go kgetha tabakgolo.
- Tabakgolo ye ke yona e tla tlhathago diteng tša tikologo yeo.
- Ka mohlala, Ge morutiši a ka kgetha tabakgolo yeo e rego '**ka moka re ya sekolong**', ke moka diteng ka moka di swanetše go tswalana le tabakgolo ye, go akaretša le:
 - Tlotlontšu** yeo e rutwago, mohl.: **bala, kgokaganya, fapantšha, ithuta, Tšhaena, mphato wa 3** bj.bj.
 - Dikoša goba merumokwano** yeo e rutwago, mohl.: **Ke rata go bala le go ngwala**
 - Kanegelo ya **Go bala mmogo goba go bala ka go abelana** yeo e balwago, Mohl: Kanegelo yeo e bitšwago: **Mphato wa boraro Afrika borwa le Tšhaena!**
 - Mošomo wa go ngwala** woo barutwana ba swanetšego go o dira mohl.: **Ngwala ditemana tše pedi ka seo baithuti ba se dirago Afrika borwa le Tšhaena.**

Ditumatlhaka le go bala ka sehlopha sa go hlahlwa

- Diteng fela tše di sa amanego le tabakgolo ke ditumatlhaka le lenaneo la go bala ka sehlopha sa go hlahlwa.
- Gore bana ba tle ba kgone go ithuta go bala, ba swanetše go rutwa medumo ya polelo ka tatelano le go kopantšha le go kgaogantšha medumo yeo.

- Ke moka, ba swanetše go itlwaetša go bala mantšu le dikanegelo ba šomiša tsebo ya bona ya ditumahlaka go bitša mantšu.

A re bone gore ke mabokgoni afe le diteng dife tšeo di tšwelelago ka gare ga ATP ya MPHATO 3 KOTARA 4:

KAKARETŠO YA ATP YA GO BOETŠA SEKENG: MPHATO 3 KOTARA 4	
GO THEELETŠA LE GO BOLELA	
1	O tšeakarolo go dikaahlo bjalo ka bokgoni bja segwera, o amogela le go hlompha diboledi tše dingwe.
2	O tla ka dikakanyo tša ditharollo tša mathata.
3	O ahlaahla ditharollo tša bothata a šomiša bokgoni bja kgopolo ya maemo a godimo
4	O theeletša dintlha kanegelong ebile o araba dipotšišo tšeo di bulegile
5	O šomiša tlotlontšu yeo e oketšegilego ge a bolela
6	O anega kanegelo ya go ba le mathomo, bogare le mafelelo.
7	O hlaloša ditaba tša gagwe goba o bolela ka maitemogelo a gagwe ka tatelano ya maleba.
8	O anega kanegelo a šomiša polelo ya go hlatholla, a šomiša dika, matsogo le go laetša ka sefahlego.
9	O dira metlae le dithai a šomiša polelo ya boikgopolelo.
10	O bolela ka go hlaboša le segalo sa maleba.
11	O tšweletša maikutlo le dikakanyo ka sengwalwa ebile o fa mabaka.
12	O humana sebakwa le ditlamorago kanegelong.
13	O šomiša mareo a go swana le madiri, dipotšišo, ditaelo, mahlalosešagotee, maswao a makalo ge a ahlahla dingwalwa.
14	O kwešiša le go šomiša polelo ya dithuto tšeo di fapanego.

DITUMATLHAKA	
Temošo go morutiši:	
<ul style="list-style-type: none"> • <i>Netefatša gore o kopantšha le go kgaogantšha mantšu:</i> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Go theeletša ka tsebe (temogo ya ditumatlhaka)</i> • <i>Ka tsebe le ka pono (DITUMATLHAKA)</i> 	
1	O bopa mantšu a šomiša bokgoni bja ditumatlhaka bjoo a ithutilego bjona ngwaga wo
2	O hlahlamolla mantšu ka dinoko . mohlala: mo-fe-re-fe-re
3	O peleta mantšu gabotse ka piletso le mešomo ka moka ya go ngwala.
4	O peleta mantšu ka mokgwa wa maleba a šomiša modumo wa maletere le maina a maletere.
5	O šomiša mantšu ao a nago le mošito wa, go swana le kgokologa, kgokološa.
6	O šomiša mantšu a go ba le morumokwano, a go swana le, nokeng, kgonyeng, ngakeng.
7	O šomiša malatodi le mahlalosešagotee
8	O a lemoga ebile o a bala:
a	Lemoga le go šomiša tumatlhaka ka moka yeo a ithutilego go fihla ga bjale
b	Lemoga tumatlhaka ye e thunyago bjalo ka p, t, k (mohlala, pudi, tate, kutu bj.bj.) le ditumagwaša Mohl. f, s, b
c	Lemoga le go šomiša mahlalošagotee: mohlala, phahlo > thoto; le malatodi lethabo > manyami
d	Lemoga le go šomiša dihloghlomesetšo bjalo ka go ipetha i go itoma le meselana bjalo ka -nyana go tau- taunyana, mošemane- mošemanyana
e	Aroganya mantšu a nokontši ka dinoko, mohlala, kgo- po-lo
f	Tšhomišo ya dihlogo le meselana

MONGWALO

- 1 O šomiša mongwalo wo o kopaneng goba mothikitho go dingwalwa ka moka.
- 2 O kopolla dingwalwa tšeo di fapanego ka mongwalo wo o kopaneng goba mothikitho gabotse le ka bokgwari.
- 3 O bea šedi go hlamo ya, maletere le dikgoba go mongwalo wo o kopanego goba mothikitho.
- 4 O ngwala ka bokgwari le ka mongwalo woo o bonagalago ka boitshepo le lebelo ge a ngwala ka mothikitho goba mongwalo wo o kopanego
- 5 O šomiša pene go ngwala mothikitho goba mongwalo wo o kopanego

GO BALA KA SEHLOPHA SA GO HLAHLWA

Dintlha tša morutiši:

- *Bea baithuti ka dihlopha tša bokgoni bjo bo swanago bja go bala.*
- *Kgetha segwalwa/puku yeo e swanetšego maemo a sehlopha se sengwe le se sengwe.*
- *Theeletša leloko le lengwe le lengwe la sehlopha ge le bala gomme o mo thuše ge a le gare a bala.*

- 1 O bala ka setu le go balela godimo go tšwa pukung ya gagwe ge a bala go Sehlopha sa go Hlahlwa
- 2 O šomiša bokgoni bja tebedišišo ya popego le boteng bja sengwala go kwešiša.
- 3 O bala ka thelelo yeo e oketšegago, maikutlo le lebelo.
- 4 O dira boitekolo bja pileletšo ya gagwe ya medumo le kwešišo ge a bala
- 5 O šomiša mekgwa yeo e fapanego ya go iphošolla ge a bala, a ema go senene le go itlwaetsa go bileletša le kwešišo ya tekathaloganyo ge a bala.
- 6 O raloka dipapadi tša go mabapi le go bala le tsebo ya tlotlontšu le mabokgoni

GO IPALELA

- 1 O bala ka go hlaboša ge a balela mogwera.
- 2 O ipalela: dipuku tša dikanegelo, dipuku tša sekhutlwaneng sa go bala le dingwalwa tše dingwe
- 3 O ipalela ka legato la godimo a balela boipshino le go hwetša tshedimošo go dingwalwa tša go fapana.

GO BALA MMOGO/ GO BALA KA GO ABELANA

- 1 Phapoši ka moka e bala puku le morutiši / Ba theeletša le go latela ge morutiši a bala puku
- 2 O araba dipotšišo tša boemo bja godimo ka sengwalwa
- 3 O fa kgopolo ya gagwe ka seo se badilwego/ o hlagiša ge eba o ratile kanegelo ebile o fa le mabaka.
- 4 Hlatholla tshedimošo go tšwa go dipapatšo, diswantšho le dikerafo.
- 5 O šomiša ditaetšo tša pono go bala dingwalwa tša dikerafo, o thoma le go fetleka dingwalwa go humana diponego le dikakaywa.
- 6 O ahlaahla tabagolo goba sererwa, baanegwathwadi, thulaganyo mo kanegelong.
- 7 O šomiša pukuntšu go hwetša mantšu a maswa le dithlathollo.

GO NGWALA

Dintlha tša morutiši:

- O šomiša mešomo ya go bala mmogo goba go bala ka go abelana go dira tšhupetšo ya mokgwa wa go ngwala (peakanyo, go ngwala ga pele le go phatlalatša).
- Efa bana mesetwana goba foreimi ya go ngwala go thuša bana go ngwala dikanegelo tša bona

1 O šomiša maano a **pele re ngwala** go kgobaketša le go dira peakanyo ya go ngwala: O bolela le molekane, o dira mmapahlogo, o šomiša foreimi ya peakanyo.

2 O šomiša tsebo ya tumatlhaka le melao ya mopeleto go ngwala mantšu a bothata.

3 O šomiša pukuntšu go humana tlotlontšu e mpsha le go lekola mopeleto.

1 O feleletša mešomo ya go ngwala yeo e akaretšago peakanyo, go ngwala la mathomo le go phatlalatša:

- a** O ngwala kgetho ya dingwalwa tše dikopana, mohlala: dipoledišano le go hlalosa dikanegelo
- b** O ngwala ka maitemogelo a gagwe ka mekgwa e fapanego go swana le dingwalwa tša dikuranta.
- c** O šomiša dibopego tša tshedimošo go swana le diresipi.
- d** O latelanya tshedimošo gomme a e beya ka fase ga dihlogo
- e** O ngwala kanegelo ya ditemana tše pedi (mafoko a 12)

2 O lemoga le go šomiša polelo gabotse, go akaretša le:

- a** Maswaodikga: dikhutlo, difegelwana, maswao a potšišo, maswao a makalo, ditlhakagolo le ditsebjana
- b** Makopanyi go hlakantšha mafoko.
- c** Lenalana ka khutsofatšo

Go tšweletša setlwaedi sa go ithuta polelo

- Tsela enngwe e kaone kudu ya go netefatša gore o šomiša nako yeo e abilwego gabotse gore o kgone go fetša mabokgoni ka moka ao a lego ka gare ga ATP, ke go tšweletša setlwaedi sa go ithuta polelo.
- Ka tlase go na le setlwaedi seo se šišintšwego sa beke le beke, seo se ka šomišwago tikologong ya beke tše pedi
 - Setlwaedi se se šomiša nako BONNYANE BJA NAKO yeo e abetšwego Leleme la gae (Di iri tše 7)
 - Setlwaedi se se rulaganyatšwego gore se ka šoma mephatong ka moka

Setlwaedi seo se šišintšwego sa thuto ya motheo sa Leleme la gae sa beke le beke

LETŠATŠI	KAROLO	MOŠOMO	NAKO: PALOMOKA	NAKO: GO THEELETŠA LE GO BOLELA	NALO: GO BALA LE DITUMAHLAKA	NALO: MONGWALO	NAKO: GO NGWALA
Mošupologo	GO THEELETŠA LE GO BOLELA	Bomolomo	metsotso ye 15	metsotso ye 15			
	MONGWALO	Teko yeo e sego ya molao	metsotso ye 15		metsotso ye 15		
	GO BALA & DITUMATLHAKA	Go bala mmogo/ka go abelana	15 metsotso ye		15 metsotso ye		
	GO NGWALA	Go ngwala ka go abelana le mokgwa wa go ngwala	metsotso ye 30				metsotso ye 30
Labobedi	GO BALA & DITUMATLHAKA	Go bala ka sehlopha sa go hlahlwa	metsotso ye 30		metsotso ye 30		
	GO BALA & DITUMATLHAKA	Ruta medumo ye meswa le mantšu	metsotso ye 15		metsotso ye 15		
	MONGWALO	Ruta medumo ye meswa le mantšu	metsotso ye 15			metsotso ye 15	
	GO BALA & DITUMATLHAKA	Go bala mmogo/ka go abelana	metsotso ye 15		metsotso ye 15		
Laboraro	GO BALA & DITUMATLHAKA	Go bala ka sehlopha sa go hlahlwa	metsotso ye 30		metsotso ye 30		
	GO THEELETŠA LE GO BOLELA	Bomolomo	metsotso ye 15	metsotso ye 15			
	GO BALA & DITUMATLHAKA	Ruta mantšu a maswa le medumo	metsotso ye 15		metsotso ye 15		
	MONGWALO	Ruta ditlhaka a maswa le mantšu	metsotso ye 15			metsotso ye 15	
Labone	GO NGWALA	Go ngwala ka go abelana le mokgwa wa go ngwala	metsotso ye 30				metsotso ye 30
	GO BALA & DITUMATLHAKA	Go bala ka sehlopha sa go hlahlwa	metsotso ye 30		metsotso ye 30		
	GO BALA & DITUMATLHAKA	Go itlwaetša ditumatlhaka	metsotso ye 15		metsotso ye 15		
	GO BALA & DITUMATLHAKA	Go bala mmogo/ka go abelana	metsotso ye 15		metsotso ye 15		
Labohlano	GO BALA & DITUMATLHAKA	Go bala ka sehlopha sa go hlahlwa	metsotso ye 30		metsotso ye 30		
	GO THEELETŠA LE GO BOLELA	Bomolomo	metsotso ye 15	metsotso ye 15			
	GO BALA & DITUMATLHAKA	Go boeletša ditumatlhaka	15 metsotso ye		15 metsotso ye		
	GO BALA & DITUMATLHAKA	Go bala mmogo/ka go abelana	15 metsotso ye		15 metsotso ye		
	GO BALA & DITUMATLHAKA	Go bala ka sehlopha sa go hlahlwa	30 metsotso ye		30 metsotso ye		
			Di iri tše 7	metsotso e 45	Di iri tše 4 le metsotso e 30	metsotso e 45	Iri e 1

Naa o a bona gore kabo ya nako ya karolo ye nngwe le ye nngwe e nepagetše?

Mešomo yeo e šišintšwego ya SEHLOPHA SA MOTHEO YA LELEME LE GAE (yeo e bolelago ka dinyakwa tša ATP)

- Ka lebaka la gore bokgoni bjoo bo swanago bo swanetše go tšweletšwa, ekaba kgopolo e kaone go dira mešomo yeo e swanago beke le beke.
 - Se se netefatša gore o akaretša mabokgoni ka moka ao a hlokalago go ya ka ATP
 - Gape e dira gore go ruta le go ithuta go sepele gabotse. Ge bana ba šetše ba tlwaetše mešomo ye. Ga go sa hlokega nako ye ntši ya go hlalosa.
- Peakanyo yeo e latelago e šišinya mešomo yeo o ka tlwaelago go e dira beke le beke gore o kgone go fihlelela dinyakwa tša ATP.
- Moo mabokgoni a itšego goba diteng di swanetšego go akaretšwa (go ya ka ATP), tše le tšona di akareditšwe.
- Temošo: Barutiši ba swanetše go šomiša pukutšhomo ya DBE moo go swanetšego.

LETŠATŠI	KAROLO	MOŠOMO	MEŠOMO YEO E ŠIŠINTŠWEGO
Mošupologo	GO THEELETŠA LE GO BOLELA	Mešongwana ya bomolomo	<ul style="list-style-type: none"> • Hlagiša tabakgolo • Ruta mantšu a mararo a tlotlontšu ya tabakgolo • Ruta koša goba morumokwano • Baithuti ba oketša mantšu ka gare ga dipukuntšu tša bona
	MONGWALO	Teko yeo e sego ya semolao	<ul style="list-style-type: none"> • Efa baithuti teko yeo e sego ya semolao go bona ge eba ba gopola medumo le mantšu tšeo di rutilwego peleng • Lebelela mongwalo- mothikitho, go hlama ditlhaka, ditlhakagolo, dikgoba • Kgopela baithuti go ngwala mantšu a 10 go tšwa go mantšu a ditumatlhaka le mantšupono ao a rutilwego
	GO BALA & DITUMATLHAKA	Go bala mmogo/ Go bala ka go abelana PELE RE BALA	<ul style="list-style-type: none"> • Pele re bala • Laetša baithuti diswantšho tša kanegelo • Ba kgopele ba go botše gore go diragala eng • Ba kgopele gore ba dire dikakanyo • Ba kgopele gore ba lemoge lefelo la ditiragalo

LETŠATŠI	KAROLO	MOŠOMO	MEŠOMO YEO E ŠIŠINTŠWEGO
Mošupologo	GO NGWALA (Beke 1 ya tikologo 1)	Go ngwala mmogo le mokgwa wa go ngwala: PEAKANYO	<ul style="list-style-type: none"> • Botša barutwana sehlogo sa go ngwala • Botša barutwana tiro ya go ngwala yeo o e kgethilego, mohl: <ul style="list-style-type: none"> a Go hlalosa kanegelo b Poledišano c Sengwalwa sa kuranta d Resipi e Go leka f Tshedimošo yeo e lalelantšgo ka fase ga sehlogo g Kanegelo ya mong ya temana tše pedi (Mafoko a 12) h Kanegelo ya ka phapošing i Ruta baithuti go ngwala mehuta e fapanego ya dingwalwa pele ba e šomiša • Laetša baithuti mekgwa ya go BEAKANYA Go ngwala ba šomiša maano a go fapana a Go Ngwala, mohl.: <ul style="list-style-type: none"> a Go bolela le molekane b Go hlama mmaphlogo c O šomiša foreimi ya peakanyo • O ngwala dingwalwa tše di fapanego tša mong go swana le: pukutšatši, lengwalo le go tlhalošo. • O dira dikakaretšo le go boloka tshedimošo a šomiša mmapa-hlogo, ditafola, ditsebišo, tshwantšho goba ditšhate. • Laetša baithuti go BEAKANYA GO NGWALA. • Kgopela dikgopolo tša peakanyo (Go ngwala mmogo) • Botša baithuti gore ba feleletše dipeakanyo tša bona (Ba se ke ba kopisa)
	GO NGWALA (Beke 2 ya tikologo 1)	Go ngwala mmogo le mokgwa wa go ngwala: RULAGANYA	<ul style="list-style-type: none"> • Ngwala sengwalwa sa gago sa pele letlapeng • Ngwala lenaneotekolo la go rulaganya letlapeng • Laetša baithuti go RULAGANYA dingwalwa tša bona ba šomiša lenaneotekolo (go ngwala mmogo) • Botša baithuti gore ba rulaganya dingwalwa tša bona goba tša balekane.

LETŠATŠI	KAROLO	MOŠOMO	MEŠOMO YEO E ŠIŠINTŠWEGO
Mošupologo	GO BALA & DITUMATLHAKA	Go bala sehlopha sa go hlahlwa DIHLOPHA TŠE 2 METSOTSO E 15 SEHLOPHENG	<ul style="list-style-type: none"> Dudiša baithuti gabotse ba sware mošomo wa ditumahlaka goba wa go bala (ka bobedi goba go ipalela) Balang go tšwa dipadišong goba pukutšhomong ya DBE (Sehlopha sa bokgoni bjoo bo swanago) Bušeletša mantšu a ditumatlhaka le mantšupono le sehlopha Efa sehlopha sengwala seo se ba lekanego go ya ka boemo bja bona. Theeletša moithuti yo mongwe le yo mongwe a bala ka bo yena.

LETŠATŠI	KAROLO	MOŠOMO	MEŠOMO YEO E ŠIŠINTŠWEGO
Labobedi	GO BALA & DITUMATLHAKA	Ruta modumo wo moswa le mantšu	<ul style="list-style-type: none"> Šoma ka tatelana o latela lenaneo la ditumatlhaka tša polelo ya geno Ruta baithuti go bala modumo o moswa Ba rute go bala mantšu ao a šomišago modumo wo moswa le medumo yeo mengwe yeo e šetšego e rutilwe (Mantšu a go bileletšegago) Ba laetše go kgaogantšha le go kopantša mantšu Dira mešomo ya pukutšhomo ya DBE yeo e swanetšego
	MONGWALO	Ruta leletere le leswa le mantšu	<ul style="list-style-type: none"> Ke kakanyo ye botse go tswalanya mongwalo le ditumatlhaka Ruta baithuti go ngwala tlhaka goba modumo wo ba o rutilwego (Mephato ya 2&3 – mongwalo wo o kopanego) Ruta baithuti go ngwala mantšu le mafoko ao a šo mišago modumo Thuša baithuti ka mokgwa wa maleba wa go swara phensele, wa go dula, wa go hlama ditlhaka, sekgoba le bogolo bja ditlhaka Dira mešomo ya pukutšhomo ya DBE yeo e swanetšego

LETŠATŠI	KAROLO	MOŠOMO	MEŠOMO YEO E ŠIŠINTŠWEGO
Labobedi	GO BALA & DITUMATLHAKA	Go bala mmogo/ Go bala ka go abelana Go bala la mathomo	<ul style="list-style-type: none"> • Go bala la mathomo • Balela baithuti kanegelo ka thelelo le ka maikutlo. • Ema o hlalose moo go hlokagalago. • Šupa gomme o hlalose dika tša polelo, go akaretša: <ul style="list-style-type: none"> a Maswaodikga b maswao a polelo ao a nepilego c Makopanyi go bopa mafoko a matelele. • Morago ga go bala,botšiša baithuti dipotšišo tšeo di: <ul style="list-style-type: none"> a Lemoga o be o ahlaahle tabakgolo, baanegwathwadi, thulaganyo b Kgopolo (O ratile / O nagana eng ka / bj.bj) le go fahlela kgopolo ya gago, go swana le.: Ke ka lebaka la eng? c Lemoga sebakwa le ditlamorago. d Šomiša ditšhupetšo ka pono go bala dingwalwa tša dikerafo le go sekaseka diponego le dikakanyo tša sengwalwa. e Ahlaahla bothata mo kanegelong, thulaganyo le boitshwaro ka gare ga sengwalwa
	GO BALA & DITUMATLHAKA	Go bala ka sehlopha sa go hlahlwa Dihlopha tše 2 Metsotso ye 15 sehlopha se sengwe le se sengwe	<ul style="list-style-type: none"> • Dudiša baithuti gabotse o ba fe mošomo wa ditumatlhaka goba wa go bala (ka bobedi goba go ipalela) • Bala go tšwa go dipadišo goba dipukutšhomo tša DBE • Bitša sehlopha se sennyane gore se tle se šome le wena (sehlopha sa bokgoni bjo bo swanago) • Bušeletša ditumatlhaka le mantšupono le sehlopha • Efa sehlopha sengwalwa seo se lego boemong bja sona • Theeletša morutwana wo mongwe le wo mongwe a bala ka bo yena

LETŠATŠI	KAROLO	MOŠOMO	MEŠOMO YEO E ŠIŠINTŠWEGO
Laboraro	GO THEELETŠA LE GO BOLELA	Mešongwana ya bomolomo	<ul style="list-style-type: none"> Ruta mantšu a 3 a tlotlontšu ya tabakgolo Opela koša goba morumokwano Dira mošomo wa bomolomo, mohl: <ul style="list-style-type: none"> a Bokgoni bja go anega – Kgopela barutwana go itirela kanegelo yeo e sepelelanago le tabakgolo gomme ba abelane le balekane ba bona. b Šišinya tharollo ya bothata mo sengwalweng. c O ahlaahla ditharollo tša bothata a šomiša bokgoni bja go nagana ka boemo bja godimo d O laodiša mathomo a kanegelo, bogare le mafelelo a yona. e O hlaloša ditaba goba o bolela ka maitemogelo a gagwe ka tatelano ya maleba f O anega kanegelo a šomiša mantšu a go hlatholla, o laetša ka diatla le ka sefahlego go gatelela seo a se bolelago g O anega metlae le dithai a šomiša polelo ka boikgopolelo h Go anega kanegelo ya boihlanelo – kgopela baithututi gore ba hlame kanegelo ya bona ya boikgopolelo ka sererwa gomme ba e abelane le balekane ba bona. i Baithuti ba oketša mantšu ka gare ga dipukuntšu tša bona.
	GO BALA & DITUMATLHAKA	Ruta modumo le mantšu	<ul style="list-style-type: none"> Šoma ka tatelano o latela lenaneo la ditumatlhaka tša polelo ya geno Ruta baithuti go bala modumo o moswa Ba rute go bala mantšu ao a šomišago modumo wo moswa le medumo yeo mengwe yeo e šetšego e rutilwe (Mantšu a go bileletšegago) Ba laetše go kgaogantšha le go kopantšha mantšu Dira mešomo ya pukutšhomo ya DBE yeo e swanetšego
	MONGWALO	Ruta tlhaka le leswa le mantšu	<ul style="list-style-type: none"> Ke kakanyo ye botse go tswalanya mongwalo le ditumatlhaka Ruta baithuti go ngwala tlhaka goba modumo wo ba o rutilwego (Mephato ya 2&3 – mongwalo wo o kopanego) Ruta baithuti go ngwala mantšu le mafoko ao a šo mišago modumo Thuša baithuti ka mokgwa wa maleba wa go swara phensele, wa go dula, wa go hlama ditlhaka, sekgoba le bogolo bja ditlhaka Dira mešomo ya pukutšhomo ya DBE yeo e swanetšego

LETŠATŠI	KAROLO	MOŠOMO	MEŠOMO YEO E ŠIŠINTŠWEGO
Laboraro	GO NGWALA (Beke 1 ya tikologo)	Mokgwa wa go ngwala le go ngwala ka go abelana GO NGWALA LA MATHOMO	<ul style="list-style-type: none"> Gopotša barutwana ka mošomo wa go ngwala Ngwala peakanyo ya gago letlapeng Ngwala moseto/foreimi ya go ngwala letlapeng Laetša baithuti GO NGWALA LA MATHOMO (Go ngwala ka go abelana) Botša barutwana go šomiša dipeakanyo tša bona le meseto ya bona go NGWALA LA MATHOMO
	GO NGWALA (Beke 2 ya tikologo)	Mokgwa wa go ngwala le go ngwala ka go abelana PHATLATŠA LE GO TŠWELETŠA	<ul style="list-style-type: none"> Gopotša barutwana mošomo wa bona wa go ngwala Ngwala mošomo wag ago wa matho le rulaganya mo letlapeng Lebelela di rulaganya gape Laetša barutwana go phatlalatša le go ngwala gape ka bokgwari go sena diphošo, le go tsenya sethalwa Botša barutwana gore ba phatlalatše sengwalwa sa bona Botša baithuti gore ba abelane sengwalwa sa bona le molekane – ba balelane
	GO BALA & DITUMATLHAKA	Go bala ka sehlopha sa go hlahlwa Dihlopha tše 2 Metsotso ye 15 sehlopha se sengwe le se sengwe	<ul style="list-style-type: none"> Dudiša baithuti gabotse o ba fe mošomo wa ditumatlhaka goba wa go bala (ka bobedi goba go ipalela) Bala go tšwa go dipadišo goba dipukutšhomo tša DBE Bitša sehlopha se sennyane gore se tle se šome le wena (sehlopha sa bokgoni bjo bo swanago) Bušeletša ditumatlhaka le mantšupono le sehlopha Efa sehlopha sengwalwa seo se lego boemong bja sona Theeletša morutwana wo mongwe le wo mongwe a bala ka bo yena

LETŠATŠI	KAROLO	MOŠOMO	MEŠOMO YEO E ŠIŠINTŠWEGO
Labone	GO BALA & DITUMATLHAKA	Go itlwaetša ditumatlhaka	<ul style="list-style-type: none"> Bušeletša medumo ye 2 yeo e rutilwego ka Labobedi le ka Laboraro Dira mošomo wa ditumatlhaka le baithuti ka phapošing, mohl: <ul style="list-style-type: none"> a Kopantšha medumo go dira mantšu b Kgaogantšha mantšu ka medumo c Kgaogantšha mantšu ka dinoko d Kgaogantšha mantšu ka hlogo le moselana e Hlopha mantšu ka magoro f Dira mošomo wo o swanetšego wa pukutšhomo ya DBE
	GO BALA & DITUMATLHAKA	Go bala mmogo/ Go bala ka go abelana GO BALA LA BOBEDI	<ul style="list-style-type: none"> Go bala la bobedi Balela baithuti kanegelo ka thelelo le ka maikutlo Morago ga go bala, botšiša dipotšišo tšeo di akaretšago: <ul style="list-style-type: none"> a Tatelano (Go diregile eng pele, sa go latela, sa mafelelo) b Kgopolo ya gago (Naa o ratile / Naa o nagana eng ka/ bj.bj) le go hlaloša kgopolo ya gago c Boemo bja godimo go akaretša le sebakwa le ditlamorago O šomiša di taetšo tša pono go bala dikerafo le go seka seka dingwalwa gore a bone dikgopolo. Ahlaahla bothata, lefelo le boleng bja sengwalwa ka kanegelong Kgopela baithuti gore ba hlame dipotšišo tša bona ka kanegelo gomme ba botšiše molekane
	GO BALA & DITUMATLHAKA	Go bala ka sehlopha sa go hlahlwa Dihlopha tše 2 Metsotso ye 15 sehlopha se sengwe le se sengwe	<ul style="list-style-type: none"> Dudiša baithuti gabotse o ba fe mošomo wa ditumatlhaka goba wa go bala (ka bobedi goba go ipalela) Bala go tšwa go dipadišo goba dipukutšhomo tša DBE Bitša sehlopha se sennyane gore se tle se šome le wena (sehlopha sa bokgoni bjo bo swanago) Bušeletša ditumatlhaka le mantšupono le sehlopha Efa sehlopha sengwalwa seo se lego boemong bja sona Theeletša morutwana wo mongwe le wo mongwe a bala ka bo yena

LETŠATŠI	KAROLO	MOŠOMO	MEŠOMO YEO E ŠIŠINTŠWEGO
Labohlano	GO THEELETŠA LE GO BOLELA	Mešongwana ya bomolomo	<ul style="list-style-type: none"> • Ruta mantšu a mararo a tlotlontšu ya tabakgolo • Opela koša goba morumokwano • Dira mošomo wo mongwe wa bomolomo, mohl: <ul style="list-style-type: none"> a Bea baithuti ka dihlopha tša go ahlaaha sengwalwa, ba šomiša moseto/foreimi (Ke ratile... / ga se ka rata... / ke nagana gore sengwalwa se se ngwadilwe go ...) b Bokgoni bja go anega – kgopela baithuti go šoma ka sehlopha gomme ba tle ka sehlogo seo ba se kwanetšego ka sehlopha • O ahlaahla ditharollo tša bothata a šomiša bokgoni bja go nagana ka boemo bja godimo • O laodiša kanegelo ya go ba le mathomo, bogare le mafelelo • O hloša ditaba goba o bolela ka maitemogelo a gagwe ka tatelano ya maleba • O anega kanegelo a šomiša mantšu a go hlatholla, o laetša ka diatla le ka sefahlego go gatelela seo a se bolelago • O anega metlae le dithai a šomiša polelo ka boikgopolelo
	GO BALA & DITUMATLHAKA	Go itlwaetša ditumatlhaka	<ul style="list-style-type: none"> • Bušeletša medumo ye mebedi yeo e rutilwego ka Labobedi le Laboraro, gammogo le medumo ye mengwe yeo e rutilwego mo kotareng ye • Dira mošomo wa ditumatlhaka le baithuti ka phapošing, mohl: <ul style="list-style-type: none"> a Kopantšha medumo go bopa mantšu b Arogantšha mantšu ka dinoko c Bopa mantšu o šomiša medumo – Go humana mantšu d Ngwala mafoko a gago o šomiša mantšu a ditumatlhaka e Dira mošomo wo o swanetšego wa pukutšhomo ya DBE
	GO BALA & DITUMATLHAKA	Go bala mmogo/ Go bala ka go abelana MORAGO GA GO BALA	<ul style="list-style-type: none"> • Morago ga go bala • Dira mošomo wa go tsitsinkela sengwalwa ka mokgwa wo o tseneletšego, mohl: <ul style="list-style-type: none"> a Hlalosa kanegelo le mogwera – molekane yo mongwe le yo mongwe o hlalosa karolo ya kanegelo ka tatelano ya maleba b Kakaretšo – Moithuti o mongwe le o mongwe o hlalosešša molekane gore kanegelo e mabapi le eng ka mafoko a 2-3 c Itire okare o botšiša moanegwa dipotšišo go tšwa kanegelong. d Dira hlathollo ya bomolomo ya kanegelo e Oketša mantšu le dihlaloso pukuntšung.

LETŠATŠI	KAROLO	MOŠOMO	MEŠOMO YEO E ŠIŠINTŠWEGO
Labohlano	GO BALA & DITUMATLHAKA	Go bala ka sehlopha sa go hlahlwa Dihlopha tše 2 Metsotso ye 15 sehlopha se sengwe le se sengwe	<ul style="list-style-type: none"> • Dudiša baithuti gabotse o ba fe mošomo wa ditumatlhaka goba wa go bala (ka bobedi goba go ipalela) • Bala go tšwa go dipadišo goba dipukutšhomo tša DBE • Bitša sehlopha se sennyane gore se tle se šome le wena (sehlopha sa bokgoni bjo bo swanago) • Bušeletša ditumatlhaka le mantšupono le sehlopha • Efa sehlopha sengwalwa seo se lego boemong bja sona • Theeletša morutwana wo mongwe le wo mongwe a bala ka bo yena

Naa o lemogile gore ka gare ga karolo enngwe le enngwe ditlwaedi di a latelwa? Lebelela ge e ba o lemogile ditlwaedi tšeo di akareditšwego:

MEŠOMO YA BOMOLOMO

Mošupologo: Hlagiša tabakgolo, Ruta mantšu a mararo a tlotlontšu ya tabakgolo, Ruta koša goba morumokwano

Laboraro: Ruta mantšu a tlotlontšu, Opelang koša goba morumokwano, dira mošomo o mongwe

Labohlano: Ruta mantšu a tlotlontšu, Opelang koša goba morumokwano, dira mošomo o mongwe

DITUMATLHAKA & MONGWALO

Mošupologo: Dira teko yeo e sego ya semolao go lekola tsebo ya tumatlhaka le mongwalo

Labobedi: Ruta modumo wo moswa le mantšu; Ruta go ngwala ditlhaka le mantšu

Laboraro: Ruta modumo wo moswa le mantšu; ruta go ngwala ditlhaka le mantšu

Labone: Dira mošomo wa go itlwaetša medumo ya ditumatlhaka yeo e rutilwego

Labohlano: Dira mošomo wa go itlwaetša medumo ya ditumatlhaka yeo e rutilwego

GO BALA MMOGO/ GO BALA KA GO ABELANA

Mošupologo: Pele re bala

Labobedi: Go bala la mathomo

Labone: Go bala la bobedi

Labohlano: Morago ga go bala

GO NGWALA

Beke 1 Mošupologo: Peakanyo

Beke 1 Laboraro: Go ngwala la mathomo

Beke 2 Mošupologo: Rulaganya

Beke 2 Laboraro: Go phatlalatša le go tšweletša

Naa se se a kwagala? Ke diphetogo dife tšeo o nyakago go di dira?

Ditumatlhaka Le Go Bala Ka Sehlopha Sa Go Hlahlwa

Bjalo ka morutiši wa mephatong ya motheo, maikarabelo a gago a magolo ke go netefatša gore baithuti ka moka ba kgona go bala!

Tlhahlo ya motheo yeo o swanetšego go e latela ge o ruta ditumatlhaka ke:

1 Netefatša gore o na le lenaneo la ditumatlhaka leo le feletšego, leo le akaretšago medumo ka moka ya leleme la geno.

- Lenaneo la ditumatlhaka la Sepedi Leleme la gae la NECT le loketšwe ka tlase – Hle lokologa go le šomiša goba go šomiša lenaneo le lengwe le le lengwe leo le laetšwe ke Profense, sediko goba sekolo.

2 Latela lenaneo la ditumatlhaka gabotse. O dire medumo gabotse ka tatelano:

- Netefatša gore barutwana ba kgona go kwa modumo, le go lemoga modumo mantšung.
- Ruta baithuti tswalano gare ga ditlhaka le medumo – le gore modumo o lebelelega bjang.
- Itlwaetše go kopantšha modumo le medumo ye mengwe yeo o e tsebago go bopa mantšu.
- Bala dingwalwa tšeo di na go le mantšu a modumo.
- Bušeletša medumo yeo e rutilwego kgafetša.

Tlhahlo ya motheo yeo o swanetšego go e latela ge o ruta go bala ke:

- 1** Bea baithuti ka bokgoni bjo bo swanago bja go bala.
- 2** Bitša sehlopha sa go bala gomme o netefatše gore sehlopha se sengwe le se sengwe se go balela bonnyane gatee ka beke.
- 3** Leka go theeletša baithuti bao ba sokolago gatee goba gabedi ka beke.
- 4** Šomiša sengwalwa seo se lekanetšego boemo bja sehlopha – ka dihlopha tše dingwe o tla swanelwa ke go bušeletša medumo le go bopa mantšu.
- 5** Ge o šoma le sehlopha, theeletša moithuti yo mongwe le yo mongwe a bala ka bo yena.
- 6** Ruta baithuti go bileletša medumo ya mantšu ao ba sa a tsebego – Ge moithuti a fihla go lentšu leo a sa le tsebego, mo thuše go le bileletša medumo ya lona. O seke wa le tshela goba wa bitša moithuti o mongwe gore a le bale.
- 7** Ka nako ya go bala ka sehlopha sa go hlahlwa, bea baithuti ka bobedi gore ba kgone go feleletša mešomo ya go bala mmogo mola wena o le gare o šoma le sehlopha se sennyane.

Lenaneo la ditumatlhaka: leleme la gae: Sepedi

- Go bohlokwa go ruta baithuti ditumatlhaka tša polelo ka tatelano.
- Medumo yeo e rutwago go lenaneo la Sepedi polelo ya gae la NECT e latelantšwe ka mo tlase – lokologa go šomiša se bjalo ka thlahlo.
- Ka lebaka la Leuba la Covid-19, baithuti ba bantši ba paletšwe ke go ithuta dikarolo tše bohlokwa tša ditumatlhaka.
- Humana gore ke medumo efe yeo baithuti ba sa e tsebego gomme o šomane le lenaneo ka tatelano gore baithuti ba kgone go tseba medumo yeo.

Hle lemoga:

- **Medumo yeo e lego ka plokong ye sehla** ke yeo e tšwelelago ka gare ga ATP ya MPHATO 3 Kotara 4
- Netefatša gore baithuti ba tseba medumo ye
- Ka tlaleletšo, hle ruta baithuti dihlogo tša mantšu
- Gape o ba rute baithuti meselana

DITUMATLHAKA				Lekola
Modumo wa tumatlhaka	Mantšu a pileletšo			
a				
b				
l	l-a-l-a = lala	b-a-l-a = bala		
e	e-l-a = ela	b-e-l-a = bela	l-e-l-a = lela	
m	m-a-l-a = mala	l-e-m-a = lema	e-m-a = ema	
o	o-m-a = oma	l-o-m-a = loma	m-o-m-a = moma	
i	i-l-a = ila	i-l-e = ile	i-m-a = ima	
d	d-i-l-a = dila	m-a-d-i = madi	l-e-d-i-m-o = ledimo	
u	d-u-l-a = dula	b-u-l-a = bula	m-a-b-u = mabu	
p	p-u-l-a = pula	p-u-d-i = pudi	p-e-l-o = pelo	
r	r-e-r-a = rera	r-o-m-a = roma	r-e-m-a = rema	
n	n-a-m-a = nama	n-a-b-a = naba	n-e-l-a = nela	
k	k-o-b-o = kobo	k-o-b-a = koba	k-u-k-a = kuka	
j	j-e-l-a = jela	j-e-l-e = jele	j-a-s-e = jase	
t	t-a-t-e = tate	t-a-b-a = taba	t-e-m-a = tema	
f	f-e-t-a = feta	f-e-l-a = fela	f-o-f-a = fofa	
g	g-a-m-a = gama	g-o-l-a = gola	g-a-t-a = gata	
s	s-e-g-a = sega	s-o-l-a = sola	s-e-f-a = sefa	
š	š-a-l-a = šala	l-e-š-o-b-a = lešoba	l-e-š-a-k-a = lešaka	
h	h-e-m-a = hema	h-u-m-a = huma	h-u-e-t-š-a = huetša	
w	w-e-n-a = wena	w-e-l-a = wela	l-e-w-a = lewa	

DITUMATLHAKA				Lekola
Modumo wa tumatlhaka	Mantšu a pileletšo			
y	y-e-n-a = yena	y-o-n-a = yona	b-o-y-a = boya	
ts	ts-o-g-a = tsoga	ts-e-l-a = tsela	ts-e-b-e = tsebe	
hl	hl-a-p-i = hlapi	hl-a-n-o = hlano	hl-a-k-a = hlaka	
lw	lw-a-l-a = lwala	lw-e-l-a = lwela	b-e-f-e-lw-a = befelwa	
tl	tl-a-l-a = tlala	tl-o-g-a = tloga	tl-o-š-a = tloša	
sw	sw-a-r-a = swara	sw-a-y-a = swaya	sw-a-b-a = swaba	
kg	kg-a-k-a = kgaka	kg-a-l-a = kgala	kg-a-r-a = kgara	
th	th-a-b-a = thaba	th-a-k-a = thaka	th-o-th-a = thotha	
oo	m-oo-k-a = mooka	m-oo-k-i = mooki	ph-oo-f-o-l-o = phoofolo	
ee	b-ee-l-a = beela	l-ee-b-a = leebe	m-ee-t-s-e = meetse	
ng	ng-a-p-a = ngapa	ng-a-k-a = ngaka	ng-a-ng-a = nganga	
nt	nt-a = nta	nt-o-m-a = ntoma	nt-e-p-a = ntepa	
mp	mp-a = mpa	mp-a-tl-a = mpatla	mp-a-l-e-l-a = mpalela	
ph	ph-o-k-a = phoka	ph-u-l-a = phula	ph-u-m-u-l-a = phumula	
ny	ny-a-k-a = nyaka	ny-a-l-a = nyala	l-e-ny-a-l-o = lenyalo	
mm	mm-a-l-a = mmala	mm-u-š-o = mmušo	mm-o-l-e-d-i = mmoledi	
nn	nn-a = nna	m-o-nn-a = monna	nn-a-k-o = nnako	
aa	m-aa-k-a = maaka	m-aa-n-o = maano	b-aa-g-i = baagi	
nw	e-nw-a = enwa	nw-e-g-a = nwega	nw-e-š-a = nweša	
šw	šw-a-b-a = šwaba	šw-a-b-i-l-e = šwabile	šw-e-u = šweu	
kh	kh-u-t-a = khuta	kh-u-p-a = khupa	m-o-kh-u-kh-u = mokhukhu	
ii	d-ii-l-a = diila	t-ii-š-a = tiiša	b-o-d-ii-d-i = bodiidi	
ll	m-o-ll-o = mollo	s-e-ll-o = sello	b-o-f-o-ll-a = bofolla	
kw	kw-e-l-e = kwele	kw-a-t-a = kwata	l-e-kw-a-t-a = lekwata	
hw	hw-i-l-e = hwile	hw-i-b-i-d-u = hwibidu	hw-i-b-i-l-a = hwibila	
tš	tš-e-a-n-g = tšeang	tš-o-l-a-n-g = tšolang	l-e-tš-a-n-g = letšang	
rw	m-o-rw-a = morwa	rw-a-l-a-n-g = rwalang	rw-e-š-a = rweša	
fš	fš-e-g-a = fšega	l-e-fš-e-g-a = lefšega	fš-e-g-i-š-a = fšegiša	
gw	gw-a-b-a = gwaba	s-e-gw-a-gw-a = segwagwa	m-o-gw-a-p-a = mogwapa	
bj	bj-a-l-a = bjala	bj-o-k-o = bjoko	bj-e-tš-e = bjetše	
fs	l-e-fs-ie-l-o = lefsielo	m-a-fs-ie-l-o = mafsielo	l-e-fs-i-k-a = lefsika	
my	my-e-my-e-l-a = myemyela	my-e-my-e-tš-e = myemyetše	my-e-my-e-l-o = myemyelo	
tw	b-e-tw-a = betwa	g-a-tw-a = gatwa	r-e-tw-a = retwa	

DITUMATLHAKA				Lekola
Modumo wa tumatlhaka	Mantšu a pileletšo			
tlw	tlw-a-e-l-a = tlwaela	tlw-a-e-tš-e = tlwaetše	o-tlw-a = otlwa	
tsw	tsw-a-k-a = tswaka	tsw-a-l-a = tswala	tsw-i-n-y-a = tswinya	
tsh	tsh-e-l-a = tshela	tsh-e-l-e = tshele	tsh-e-tš-e = tshetše	
psh	psh-i-o = pshio	d-i-psh-i-o = dipshio	i-psh-i-n-a = ipshina	
thw	thw-a-l-a = thwala	thw-e-tš-e = thwetše	thw-a-thw-a-š-a = thwathwaša	
ngw	ngw-a-l-a = ngwala	ngw-a-n-a = ngwana	l-e-ngw-a-l-o = lengwalo	
kgw	kgw-a-r-a = kgwara	kgw-a-th-a = kgwatha	l-e-kgw-a-r-a = lekgwara	
hlw	hlw-a-e-l-a = hlwaela	m-o-hlw-a = mohlwa	hlw-e-k-i-š-a = hlwekiša	
nkwe	nkwe-e = nkwe	nkwe-e-l-e = nkwele	nkwe-e-š-a = nkweša	
ntl	ntl-o = ntlo	ntl-a-b-a = ntlaba	ntl-i-š-a = ntliša	
nts	nts-e-b-a = ntseba	nts-e-b-i-š-a = ntsebiša	nts-e-b-i-l-e = ntsebile	
ntš	ntš-e-a = ntšea	ntš-ee-l-a = ntšeela	ntš-o-l-a = ntšola	
tlh	tlh-a-b-a = tlhaba	tlh-a-k-a = tlhaka	tlh-a-k-e-n-g = tlhakeng	
khw	khw-a-e-r-e = khwaere	s-e-khw-a-m-a = sekhwama	l-e-khw-e-khw-e = lekhwekhwe	
mph	mph-a-k-a = mphaka	mph-a-t-o-n-g = mphotong	mph-a-l-a = mphala	
ntw	ntw-a = ntwala	ntw-e-l-a = ntswela	ntw-e-š-a = ntweša	
mpš	mpš-a = mpša	d-i-mpš-a = dimpša	t-o-mpš-a = tompša	
nyw	d-ie-nyw-a = dienywa	a-nyw-a = anywa	b-e-a-k-a-nyw-a = beakanywa	
tšh	tšh-a-b-a = tšhaba	tšh-e-l-a = tšhela	tšh-e-m-o-n-g = tšhemong	
nth	nth-o-m-a = nthoma	nth-e-k-e-l-a = nthekela	nth-i-b-a = nthiba	
nkg	nkg-o = nkgo	nkg-o-m-a = nkgoma	nkg-a-m-a = nkgama	
tšw	tšw-a-f-a = tšwafa	tšw-e-l-e = tšwele	tšw-e-l-e-tš-a = tšweletša	
nthw	nthw-a-l-e-l-a = nthwalela	nthw-a-d-i-š-a = nthwadiša		
ntsw	ntsw-a-l-a = ntswala	ntsw-a-l-e-l-e-l-a = ntswalelela		
pšh	pšh-e-l-e = pšhele	pšh-e-g-a = pšhega		
nkgw	nkgw-a-th-a = nkgwatha	nkgw-e-t-e = nkgwete		
ntlh	ntlh-a-k-i-š-a = ntlhakiša	ntlhoreng = ntlh-o-r-e-n-g		
nngw	nngw-a-p-a = nngwapa	nngw-a-l-e-l-a = nngwalela		
mpsh	mpsh-a = mpsha	mpsh-i-k-e-l-a = mpshikela		

DITUMATLHAKA			Lekola
Modumo wa tumatlhaka	Mantšu a pileletšo		
mpšh	mpšh-e = mpšhe	d-i-mpšh-e = dimpšhe	
tshw	tshw-a-r-a = tshwara	tshw-e-l-e = tshwele	
tšhw	b-o-n-tšhw-a = bontšhwa	g-a-n-tšhw-a = gantšhwa	
tlhw	tlhw-a-e-l-a = tlhwaela	m-o-tlhw-a = motlhwa	
ntlw	ntlw-a-n-a = ntlwana	ntlw-a-e-l-a = ntlwaela	
ntšh	ntšh-a = ntšha	ntšh-a-b-a = ntšhaba	
ntsh	ntsh-e-p-a = ntshepa	ntsh-o-b-a = ntshoba	
ntšw	ntšw-e-l-e = ntšwele	ntšw-e-l-e-tš-a = ntšweletša	
ntšhw	kg-a-ntšhw-a = kgantšhwa	b-o-ntšhw-a = bontšhwa	
ntshw	ntshw-a-r-a = ntshwara	ntshw-e-š-a = ntshweša	
ntlhw	ntlhw-a = ntlhwa	d-i-ntlhw-a = dintlhwa	

Foreimi ya peakanyo le selota mohlala

- O ka kgetha go šomiša goba go se šomiše setlwaedi seo le hlalositšwego karolong ya go feta.
- Ntle le kgetho ya gago ya setlwaedi, o swanetše go akaretša dikarolo ka moka tša polelo tša beke.

ATP

- Go na le dilotamehlala tše 5 tšeo di sa tlatšwago tšeo o ka di šomišago go beakanya le go lota mohlala wa kakaretšo ya kharikhulamo ya kotara.
- O ka kgetha go dira poeletšo ka beke ya 9 & 10.
- Ge o kgetha go itlhamela setlwaedi le mešomongwana ya baithuti, netefatša gore di sepelelana le SEPHOLEKE le ATP.
- Ke moka, tlhama selota mohlala sa gago go lota mohlala wa kakaretšo ya kharikhulama kotareng ya 4.

Gopola gore, Lenaneothuto leo le beakantšwego la NECT MPHATO 1-3 Leleme la gae Sepedi le ka kgona go fegollwa mo letlakaleng la: www.nect.org.za

Tabakgolo 1:

Mošomo	Beke 1	Lekola	Beke 2	Lekola
BOMOLOMO	TLOTLONTŠU:		TLOTLONTŠU:	
	KOŠA/MORUMOKWANO:		KOŠA/MORUMOKWANO:	
	MEŠOMO E MENGWE:		MEŠOMO E MENGWE:	
DITUMATLHAKA	MEDUMO:		MEDUMO:	
	MEŠOMO:		MEŠOMO:	
MONGWALO	MEDUMO/MANTŠU MAFOKONG:		MEDUMO/MANTŠU MAFOKONG:	

Mošomo	Beke 1	Lekola	Beke 2	Lekola
GO BALA KA GO ABELANA	SENGWALWA:		SENGWALWA:	
	DIPOTŠIŠO TŠA TEKAKWEŠIŠO:		DIPOTŠIŠO TŠA TEKAKWEŠIŠO:	
	MOŠOMO WA MORAGO GA GO BALA:		MOŠOMO WA MORAGO GA GO BALA:	
GO NGWALA	SEHLOGO LE TIRO:		SEHLOGO LE TIRO:	
GO BALA KA SEHLOPHA SA GO HLAHLWA	DINTLHA:		DINTLHA:	

Tabakgolo 2:

Mošomo	Beke 1	Lekola	Beke 2	Lekola
BOMOLOMO	TLOTLONTŠU:		TLOTLONTŠU:	
	KOŠA/MORUMOKWANO:		KOŠA/MORUMOKWANO:	
	MEŠOMO E MENGWE:		MEŠOMO E MENGWE:	
DITUMATLHAKA	MEDUMO:		MEDUMO:	
	MEŠOMO:		MEŠOMO:	
MONGWALO	MEDUMO/MANTŠU MAFOKONG:		MEDUMO/MANTŠU MAFOKONG:	

Mošomo	Beke 1	Lekola	Beke 2	Lekola
GO BALA KA GO ABELANA	SENGWALWA:		SENGWALWA:	
	DIPOTŠIŠO TŠA TEKAKWEŠIŠO:		DIPOTŠIŠO TŠA TEKAKWEŠIŠO:	
	MOŠOMO WA MORAGO GA GO BALA:		MOŠOMO WA MORAGO GA GO BALA:	
GO NGWALA	SEHLOGO LE TIRO:		SEHLOGO LE TIRO:	
GO BALA KA SEHLOPHA SA GO HLAHLWA	DINTLHA:		DINTLHA:	

Tabakgolo 3:

Mošomo	Beke 1	Lekola	Beke 2	Lekola
BOMOLOMO	TLOTLONTŠU:		TLOTLONTŠU:	
	KOŠA/MORUMOKWANO:		KOŠA/MORUMOKWANO:	
	MEŠOMO E MENGWE:		MEŠOMO E MENGWE:	
DITUMATLHAKA	MEDUMO:		MEDUMO:	
	MEŠOMO:		MEŠOMO:	
MONGWALO	MEDUMO/MANTŠU MAFOKONG:		MEDUMO/MANTŠU MAFOKONG:	

Mošomo	Beke 1	Lekola	Beke 2	Lekola
GO BALA KA GO ABELANA	SENGWALWA:		SENGWALWA:	
	DIPOTŠIŠO TŠA TEKAKWEŠIŠO:		DIPOTŠIŠO TŠA TEKAKWEŠIŠO:	
	MOŠOMO WA MORAGO GA GO BALA:		MOŠOMO WA MORAGO GA GO BALA:	
GO NGWALA	SEHLOGO LE TIRO:		SEHLOGO LE TIRO:	
GO BALA KA SEHLOPHA SA GO HLAHLWA	DINTLHA:		DINTLHA:	

Tabakgolo 4:

Mošomo	Beke 1	Lekola	Beke 2	Lekola
BOMOLOMO	TLOTLONTŠU:		TLOTLONTŠU:	
	KOŠA/MORUMOKWANO:		KOŠA/MORUMOKWANO:	
	MEŠOMO E MENGWE:		MEŠOMO E MENGWE:	
DITUMATLHAKA	MEDUMO:		MEDUMO:	
	MEŠOMO:		MEŠOMO:	
MONGWALO	MEDUMO/MANTŠU MAFOKONG:		MEDUMO/MANTŠU MAFOKONG:	

Mošomo	Beke 1	Lekola	Beke 2	Lekola
GO BALA KA GO ABELANA	SENGWALWA:		SENGWALWA:	
	DIPOTŠIŠO TŠA TEKAKWEŠIŠO:		DIPOTŠIŠO TŠA TEKAKWEŠIŠO:	
	MOŠOMO WA MORAGO GA GO BALA:		MOŠOMO WA MORAGO GA GO BALA:	
GO NGWALA	SEHLOGO LE TIRO:		SEHLOGO LE TIRO:	
GO BALA KA SEHLOPHA SA GO HLAHLWA	DINTLHA:		DINTLHA:	

Tabakgolo 5: Poeletšo

Mošomo	Beke 1	Lekola	Beke 2	Lekola
BOMOLOMO	TLOTLONTŠU:		TLOTLONTŠU:	
	KOŠA/MORUMOKWANO:		KOŠA/MORUMOKWANO:	
	MEŠOMO E MENGWE:		MEŠOMO E MENGWE:	
DITUMATLHAKA	MEDUMO:		MEDUMO:	
	MEŠOMO:		MEŠOMO:	
MONGWALO	MEDUMO/MANTŠU MAFOKONG:		MEDUMO/MANTŠU MAFOKONG:	

Mošomo	Beke 1	Lekola	Beke 2	Lekola
GO BALA KA GO ABELANA	SENGWALWA:		SENGWALWA:	
	DIPOTŠIŠO TŠA TEKAKWEŠIŠO:		DIPOTŠIŠO TŠA TEKAKWEŠIŠO:	
	MOŠOMO WA MORAGO GA GO BALA:		MOŠOMO WA MORAGO GA GO BALA:	
GO NGWALA	SEHLOGO LE TIRO:		SEHLOGO LE TIRO:	
GO BALA KA SEHLOPHA SA GO HLAHLWA	DINTLHA:		DINTLHA:	

Lenaneo la teko

Teko ya go ithuta

- Lenaneotekolo leo le latelago le akaretša bokgoni bja bohlokwa bja tšweletšo ya go bala le go ngwala bjoo baithuti ba swanetšego go bo kgona gabotsebotse mo sehlopheng sa motheo.
- Go na le mabokgoni a bohlokwa a go bala le go ngwala ao baithuti ba swanetšego go a kgona mafelelong a Mphato wa 3.
- A go na tsela ya ka pela go ba ya bonolo ya go lekola 'teko ya go ithuta' goba teko yeo e tšwelago pele (ya ka mehla).
- Gore o dire se gabotse, o ka nyaka go leka dintlha tše di latelago:
 - a** Dira **puku ya go ngwala/rekhota kelo** gomme o dule o na le yona ka dinako tšohle.
 - b** Swaya puku ye bjalo ka puku ya **SEPHIRI**.
 - c** **Eba le karolo ya moithuti yo mongwe le yo mongwe** ka mo pukung ye.
 - d** O swanetše go dula **o lekola gore baithuti ba šoma bjang** ge letšatši le legare le eya gomme **o ngwale dintlha tša seo o se lemogilego sa go sepelelana le mabokgoni** a.
 - e** Bea šedi go baithuti bao e lego gore **ga ba dire tšwelopele**, o **šome le bona** gore o kgone go ba **thuša mo mo ba sokolago**.

Lenaneotekolo: Sehlopha sa Motheo, Leleme la gae

TŠHOMO PHETIŠI	✓
O latela melao le maikemišetšo a ka phapošing	
O laola maikutlo a gagwe	
O šoma ka bo yena	
O kgona go šoma gabotse le sehlopha	
O kgona go tsepelela le go feleletša mešomo ka nako yeo e lakanetšego	
O a gopola le go tswalanya thuto yeo a rutilwego kgale le thuto ye mpsha	
O kgona hlama le go tshwara ditswalano tše diswa gabotse	
O kgona go kgotlelela dithlotlo – ga a hwe matwa	
GO THEELETŠA LE GO BOLELA	✓
E tlhabolla le go šomiša tlotlontšu ya bothata	
O latela ditšhupetšo	
O botšiša dipotšišo	
O araba dipotšišo gabotse, a šomiša mafoko a bothata ka go oketšega.	
O šomiša mabokgoni a go bolela le dipoledišano gabotse	
TEMOGO YA MEDUMO & DITUMATLHAKA	✓
O kgaogantšha mantšu ka medumo ka molomo	
O kopantšha medumo ka molomo go bopa mantšu	
O lemoga le go bala medumo ka moka yeo a e rutilwego (O ithuta dikgokaganyo tša ditlhaka le medumo)	
O kopantšha le go kgaogantšha mantšu ao a ngwadilwego ka medumo yeo a e rutilwego	

GO BALA	✓
Ka mehla o leka go bileletša medumo (bitša medumo) ya mantšu a šomiša tsebo ya ditlhaka le medumo	
O bala dingwalwa tša matlakalatšhomo gabotse le ka thelelo yeo.	
KWEŠIŠO	✓
<i>Mo sehlopheng sa motheo, mabokgoni a a swanetše go agiwa ka nako ya Go bala mmogo/go bala ka go abelana – Ka nako yeo morutiši a balelago dingwalwa tša bothata godimo.</i>	
O laetša kgahlego le go nyaka go tseba ka kanegelo yeo e balwago	
O araba dipotšišo tše bonolo gabotse	
O laetša go gopodišiša le go latelanya diriragalo ge a araba dipotšišo tša 'ke ka lebaka la eng'.	
O kgona go akaretša ditiragalo tša bohlokwa tša kanegelo yeo e baletšwego godimo.	
O hlatholla lebaka goba molaetša wa kanegelo yeo e badilwego	
O kgona go gopola le go tswalanya ditiragalo tša dikanego tše di fetilego le kanegelo e mpsha	
MONGWALO	✓
O swara phensele le didirišwa tša go ngwala gabotse – a šomiša mokgwa wa go kgwahliša ka menwana ye meraro gabotse	
O kgona go hlama ditlhaka ao a rutilwego gabotse e bile a bonagala gabotse	
O ngwala ka lebelo leo le lekanego – O kgona go fetša mošomo ka nako yeo e abilwego	
GO NGWALA	✓
O šomiša go ngwala go tšweletša dikgopolo tša gagwe (Ga a kopise)	
O ngwala ka noši (O šomiša maano a go ngwala go feleletša mešomo ya go ngwala yeo a e filwego)	
O šomiša tsebo ya kwano ya ditlhaka le medumo go ngwala mantšu (mopeleto wa boihlamelo)	
O balela thaka tša gagwe sengwalwa sa gagwe	

Teko ya thuto

- O ka kgetha go itirela **Teko Ya Semolao** go ya ka tlhahlo yeo e filwego go Karolo ya 4 yeo e rulagantšwego ya **SEPHOLEKE (CAPS)**.
- Ntle ga moo, go na le mohlala wa **Teko ya semolao ya Kotara ya 4** ka tlase. O ka šomiša teko ye ya semolao ka mokgwa woo e lego ka gona goba o ka e fetola gore e swanelane le phapoši ya gago.
- Go na le 'Karata ya meputso' yeo o ka tsenyago meputso ya baithuti ya karolo enngwe le enngwe.

Go Šomiša Diruburiki

- Diruburiki tše di latelago le di nale magato a mane a hlathollo.
- Di laetša le tlhahlo ya tekanyetšo legatong le lengwe le le lengwe.
- Go tlaleletša se, moputso o abetšwe tlhathollo yenngwe le yenngwe. Se se laeditšwe ka mašakaneng kgauswi le hlathollo
- O ka šomiša se go leka baithuti ka mekgwa ye e fapanego, go ya ka kgetho ya sediko goba profense. Mohlala:
 - a O ka kgetha go dira tekanyetšo ya mošomo wa teko.
 - b goba, o ka kgetha go šomiša meputso ya moithuti yo mongwe le yo mongwe.

Mohlala:

- a** Morutiši wa Peter o beile sefapano go bokgoni tlhahlong e itšego.
- b** O bona difapano di wela LEGATONG LA BOBEDI ka bontši/TEKANYETŠO YA 3-4. O na le LEGATO LA 1 le tee. Kemoka o tšea sephetho sa go mo fa **Tekanyetšo ya 3**.
- c** Ke moka o šoma meputso ya gagwe go ya ka meputso ya thlatho ye nngwe le yennngwe. O hwetša meputso e 5 godimo ga ye 14 ge a e arola ka 2 o hwetša 2.5. O e batametša go **Tekanyetšo ya 3**.

RUBRIKI	LEGATO 1 TEKANYETŠO 1-2	LEGATO 2 TEKANYETŠO 3-4	LEGATO 3 TEKANYETŠO 5-6	LEGATO 4 TEKANYETŠO 7
SELEKANYO 1	Moithuti o hlalosa dikarolwana tša kanegelo ka tatelano yeo e sa nepagalago (1)	Moithuti o hlalosa dikarolwana tša kanegelo ka tatelano ya maleba. Eupša o akaretša dintlha tše nnyane goba tše ntši. (2) ✗	Moithuti o hlalosa karolo e kgolo ya kanegelo ka tatelano ya maleba. . Eupša o akaretša dintlha tše nnyane goba tše ntši (3)	Moithuti o hlalosa kanegelo ka tatelano ya maleba le dintlha tšeo di lekanego go dira gore kanegelo e kwagale. (4-5)
SELEKANYO 2	Moithuti o fela a ema, a šia ebile a bušeletša mantšu goba mafokwana (1)	Moithuti o a ema ka nako yennngwe, a šia ebile a bušeletša mantšu goba mafokwana. (2) ✗	Moithuti o anega kanegelo ka thelelo, o fela a ema, a Moithuti o fela a ema, a šia ebile a bušeletša mantšu goba mafokwana. (3)	Moithuti o anega kanegelo ka thelelo le ka boitshepo, ntle go ema, go šia goba go bušeletša mantšu goba mafokwana. (4-5)
SELEKANYO 3	A go na phapano go hlabošo goba segalo, moithuti ga a kwagale. (1) ✗	Moithuti o fela a fapantšha segalo ebile a hlaboša lentšu eupša se ga se nepagale ka mabaka ka moka. (2)	Moithuti o fapantšha segalo le hlabošo ya lentšu ge a bala ka go amega (3)	Moithuti o fapantšha segalo le hlabošo ya lentšu ge a bala ka kamego e kgolo (4)

Phetolelo

- Fetolela moputso wa godimo ga 14 go tekanyetšo ya 1-7 ka go arola ka 2.

Re tshepa gore o tla humana tlhahlo ye e na le mohola

- Go bohlokwa gore o lemoge gore mešomo ye ya diteko ke ditšhitšhinyo fela le mekgwa ya dipalelo ke ditšhitšhinyo fela.*
- Hle lebelela dinyakwa tša teko tša sediko le tša profense.*

Teko ya thuto: Karata ya meputso							
Maina a baithuti	GO THEELETŠA LE GO BOLELA	DITUMATLHAKA	GO BALA & KWEŠIŠO	MONGWALO	GO NGWALA	KAKARETŠO	
Nomoro ya teko	4.1	4.2	4.3	4.4	4.5	4.6	
1	O anega kanegelo a šomiša polelo ya go hlatholla, o hloša ka matsogo le dika tša sefahlego	O anega ka molomo ebile a swere sešomišwa sa go bonala ka mahlo	O šomiša tsebo ya Tumahlaka go pelletsa mantšu gabotse le go ngwala pileišo. O lemoga le go šomiša mahlaloseiša gotee le matodi!	O bala ka go hlaboša go tšwa pukung ya legato la gagwe, O šomiša mantšupono, ditumathhaka, le tshakatsheko ya bokgoni dja popego ya pileišo ya medumo	O ahlaahla kgolokgolo, baanegethadi le lefelo la kanegelo and O ahlaahla mehola ya dingwalwa tša kanegelo.	O ahlaahla kgolokgolo, baanegethadi le lefelo la kanegelo ebile O ahlaahla mehola ya dingwalwa tša kanegelo.	4.7
2							O šomiša maano a pele re ngwala go beakanyetša go ngwala. O ngwala ka maitemogelo a gagwe. O šomiša popego ya maleba ya go hlamaletoko, maswaodikga le makopanyi!
3							
4							
5							
6							
7							
8							
9							
10							
11							
12							

MPHATO 3 Kotara 4: Mohlala wa mošomo wa teko ya semmušo

4.1: GO THEELETŠA LE GO BOLELA / KWEŠIŠO	
MAIKEMIŠETŠO	<ul style="list-style-type: none"> • O anega kanegelo a šomiša polelo ya go hlatholla, o hlaloša ka matsogo le dika tša sefahlego
TIRAGATŠO	<ul style="list-style-type: none"> • Se se ka dirwa neng kappa neng go tloga go Beke 3 go ya go Beke 5 • Dira se ka Laboraro goba ka Labohlano ka nako ya Bomolomo • Goba ka Labohlano ka nako ya go bala ka go abelana: Mošomo wa Morago ga go bala
MOŠOMO	<ul style="list-style-type: none"> • Dudiša baithuti gabotse gomme ba dire mošomo wa bokgoni bja go bala – Baithuti ba swanetše go šoma ka bobedi ka bobedi gore ba kgone go dira kanegelo ya bona ya mabapi le tabakgolo. • Ke moka, ba bitše ka bobedi ka bobedi gore ba tle tafoleng ya gago gore ba kgone go dira teko. • Laela baithuti gore ba sokologe ba hlalose kanegelo ya bona. Ba swanetše go netefatša gore ba: <ul style="list-style-type: none"> a Anega Kanegelo ka tatelano ya maleba b Akaretša mathomo, bogare le mafelelo c Ga ba bušeletše dikarolo tša kanegelo • Lekola moithuti yo mongwe le yo mongwe o šomiša mothalotlhathli wa ka mo fase. • anega kanegelo a šomiša polelo ya go hlatholla • o hlaloša ka matsogo le dika tša sefahlego

RUBRIKI	LEGATO LA 1 TEKANYETŠO 1-2	LEGATO LA 2 TEKANYETŠO 3-4	LEGATO LA 3 TEKANYETŠO 5-6	LEGATO LA 4 TEKANYETŠO 7
BOMMAKGONTHE BJA KANEGELO	Kanegelo e kopisitšwe kanegelong ya go bala ka go abelana goba ka gare ga pukutšhomo ya DBE. (1)	Kanegelo ga se ya kopisiwa eupša e swana le dikanegelo tše dingwe. Goba kanegelo ke ya mmakgonthe eupša ga e kwišišagale. (2)	Kanegelo ke ya mmakgonthe eupša ga e kwagale gabotse. (3)	Kanegelo ke ya mmakgonthe gomme e kwagala Gabotse (4)
SEBOPEGO SA KANEGELO	Kanegelo ga e na mathomo, bogare le bofelo bjo bo bonalago gabotse. Dikarolo tše dingwe tša kanegelo ga di gona. A gona tatelano. (1)	Kanegelo e na le mathomo, bogare le mafelelo eupša a go na tatelano ya maleba. (2)	Kanegelo e na le mathomo, bogare le mafelelo. Go na le tatelano eupša ga se ya maleba. (3)	Kanegelo e na le mathomo, bogare le mafelelo. Tatelano ke ya maleba. (4)
POLELO YA GO HLATHOLLA	Moithuti o palelwa ke go šomiša polelo ya go hlatholla ntle le thekgo (1)	Moithuti o šomiša polelo ya go hlatholla, eupša kgetho ya gagwe o ka e akanya. (2)	Baithuti ba bangwe ba šomiša polelo ya bommakgonthe ya go kgahliša ya go hlatholla gore go kwagale (3)	Baithuti ba bangwe ba šomiša polelo ya bommakgonthe ya go kgahliša ya go hlatholla gore go kwagale gabotse kudu (4)
O DIRA DITAETŠO TŠA MATSOGO LE TŠA SEFAHLEGO	Moithuti o palelwa ke go dira ditaetšo ka matsogo le sefahlego ntle le thekgo. (.5)	Moithuti o fela a šomiša taetšo ya matsogo le sefahlego ka dinako tše dingwe. (1)	Moithuti o fela a šomiša taetšo ya matsogo le sefahlego ka dinako tša maleba gabotse (1.5)	Moithuti o tloga a šomiša taetšo ya nnete ya matsogo le sefahlego ka dinako tša maleba. (2)

4.2: GO THEELETŠA LE GO BOLELA / KWEŠIŠO	
MAIKEMIŠETŠO	<ul style="list-style-type: none"> • O a beakanya ebile o hlaloša ka molomo a šomiša sešomišwa sa go bonwa ka mahlo.
TIRAGATŠO	<ul style="list-style-type: none"> • Dira mošomo pele mesong bjalo ka 'ditaba tša ka' • Bitša baithuti ba 1-2 ka letšatši go dira dikanego tša bona. • Gopotša baithuti ka dikanego tša bona letšatši pele ga dikanego
MOŠOMO	<ul style="list-style-type: none"> • Hlalošetša baithuti mošomo ka tsela ye: <ul style="list-style-type: none"> a Ba swanetše go abelana kanegelo ya mong goba maitemogelo b Ba swanetše go tla le sedirišwa sa go bonwa go thuša go laetša kanegelo c Ba swanetše go abelana kanegelo ya bona goba maitemogelo ka tatelano ya maleba d Dikanegelo tša bona di swanetše go ba le mathomo, bogare le mafelelo e Ga ba swanela go bušetša f Ba swanetše go šomiša polelo ya go thlatholla go dira dikanegelo tša bona goba maitemogelo di kgahliše. g Ba swanetše go laetša sešomišwa sa bona gomme ba se hlalose gore ke eng • Šomiša ruburiki ya ka tlase go dira teko ya moithuti yo mongwe le yo mongwe.

RUBRIKI	LEGATO LA 1 TEKANYETŠO 1-2	LEGATO LA 2 TEKANYETŠO 3-4	LEGATO LA 3 TEKANYETŠO 5-6	LEGATO LA 4 TEKANYETŠO 7
SEBOPEGO	Kanegelo ga e na mathomo ao a hlakilego. bogare le mafelelo. Karolo yenngwe ya kanegelo ga na tatelano e (1)	Kanegelo e na le mathomo, bogare le mafelelo eupša tatelano e hlakahlakane. (2)	Kanegelo e na le mathomo, bogare le mafelelo. Tatelano e nepagetše mo mabakeng a mantši. (3)	Kanegelo e na le mathomo ao a bonagalago, bogare le mafelelo. Tatelano ya kanegelo e nepagetše. (4-5)
THELELO LE POLELO YA HLATHOLLO	Moithuti o bala ka go šia, o a ema ge a fihla go mantšu ao a sa a tsebego goba o fofa mantšu ao a sa a tsebego, o bušetša mantšu goba mafokwana Moithuti o palelwa ke go šomiša polelo ya go hlatholla ntle le thekgo (1)	Moithuti o bala a fela a ema goba go šia. Moithuti go ba le moo a palelwago ke go feta. Moithuti o šomiša polelo ya go hlatholla, eupša kgetho ya gagwe o ka e akanya. (2)	Moithuti o a bala eupša o fela a ema mola le mola a kgaola thelelo Moithuti o fela a palelwa ke mantšu a itšego goba popego ya lefoko. Baithuti ba bangwe ba šomiša polelo ya bommankgonthe ya go kgahliša ya go hlatholla gore go kwagale (3)	Moithuti o bala ka thelelo a fela a ema. Moithuti o kgona go iphošolla ge a bala mantšu a bothata goba lefoko la popego e thata. Baithuti ba bangwe ba šomiša polelo ya bommankgonthe ya go kgahliša ya go hlatholla gore go kwagale gabotse kudu (4-5)
SEDIRIŠWA SEO SE BONAGALAGO	Moithuti ga se a tle le sedirišwa sa go bonagala, goba sedirišwa ga se sepelelane le kanegelo. (1)	Moithuti o tlile sedirišwa sa go bonagala gore a se šomiše eupša sedirišwa ga se sepelelane le kanegelo gabotse. (2)	Moithuti o tlile le sedirišwa sa go bonagala sa maleba sa go sepelelane le kanegelo. (3)	Moithuti o tlile le sedirišwa seo se bonagalago sa maleba sa go kgahliša le go sepelelane le kanegelo gabotse (4)

4.3: DITUMATLHAKA	
MAIKEMIŠETŠO	<ul style="list-style-type: none"> Šomiša tsebo ya tumatlhaka go peleta mantšu gabotse le go ngwala piletšo. Lemoga le go šomiša mahlalosešagotee le malatodi
TIRAGATŠO	<ul style="list-style-type: none"> Dira se ka Beke 5 goba 6, ka Mošupologo ka nako ya thuto ya mongwalo
MOŠOMO	<ul style="list-style-type: none"> Botša barutwana gore ba bule letlakala leo le hlwekilego ba ngwale: Mopeleto le Piletšo Sa go latela, laetša baithuti go phutha lephephe ka bogare, le go ngwala dinomoro 1-10 ka go lanengele, kemoka ba ngwale 11 –20 go thoma bogareng bja letlakala. Hlalosešša baithuti gore o tlo bitša nomoro ke moka o bitše modumo goba lentšu. Ba swanetše go ngwala lentšu kgauswi le nomoro yeo. Ge baithuti ba sa kgone go ngwala lentšu ba swanetše go thala mothalo o mokopana kgauswi le nomoro. Tlwaetša baithuti go homola ka nako ya meleko, le gore ba se lebelele mešomo ya ba bangwe. Dira lenaneo la mantšu a 16 ao o tlo a bitšago. Nete-fatša gore medumo yeo e rutilwe ka moka. kemoka, laela baithuti gore o tla bitša mantšu a 2, o nyaka gore ba ngwale mahlalosešagotee a mantšu ao, se se ra gore.: mantšu ao a hlalosago selo se tee. Bitša madiri a mabedi a bonolo goba mahlaodi go swana le: phahlo (thoto), rata (thabela), kitimiša (lelekiša). kemoka, laela baithuti gore o tla bitša mantšu a 2, o nyaka gore ba ngwale malatodi a mantšu ao, se se ra gore.: mantšu ao a bolela dilo tšeo di fapanego. Bitša madiri a mabedi a bonolo goba maina bitša mahlaodi a mabedi a bonolo: thabile(nyamile), fiša(tonya) kitimiša (lelekiša) Ke moka, bitša mafoko a mabedi, o šomiša medumo le mantšu ao barutwana ba a rutilwego. Ka morago ga molekwana, tšea dipuku tša barutwana gomme o di swaye. Lekola moithuti o mongwe le o mongwe o šomiša rubriki ya ka mo fase

RUBRIKI	LEGATO LA 1 TEKANYETŠO 1-2 MEPUTSO 1-2	LEGATO LA 2 TEKANYETŠO 3-4 MEPUTSO 3 - 5	LEGATO LA 3 TEKANYETŠO 5-6 MEPUTSO 6 - 8	LEGATO LA 4 TEKANYETŠO 7 MEPUTSO 9 - 10
MOPELETO	Moithuti o dirile diphošo tša go feta 5. (1)	Moithuti o dirile diphošo tše 4-5. (2)	Moithuti o dirile diphošo tše 2-3. (3)	Moithuti o dirile phošo e 1 goba 0. (4-5)
PILETŠO	Moithuti o dirile diphošo tša go feta tše 5 ka mopeleto le tša maswaodikga. (1)	Moithuti o dirile diphošo tše 4-5 tša mopeleto goba tša maswaodikga. (2)	Moithuti o dirile diphošo tše 2-3 tša mopeleto goba tša maswaodikga. (3)	Moithuti ga se a dira phošo ya go feta e tee ya mopeleto goba ya maswaodikga. (4)
MAHLALOSEŠAGOTEE LE MALATODI	Moithuti o kgonne mohlala o mo 1. (1)	Moithuti o kgonne mehlala e me 2. (2)	Moithuti o kgonne mehlala e me 3. (3)	Moithuti o kgonne mehlala e me 4. (4)

4.4: GO BALA	
MAIKEMIŠETŠO	<ul style="list-style-type: none"> • O balela godimo go tšwa pukung ya legato leo le mo lekanego. • O šomiša mantšupono, ditumatlhaka, bokgoni bja go kwešiša popego le pileletšo ya medumo. • O a itekola ge a bala
TIRAGATŠO	<ul style="list-style-type: none"> • Se se ka dirwa neng kapa neng go tloga go Beke 6 go ya go Beke 8 • Dira se ka nako ya go bala ka Sehlopha Sa go Hlahlwa
MOŠOMO	<ul style="list-style-type: none"> • Ka nako ya go bala ka Sehlopha Sa go Hlahlwa, bitša baithuti ka o tee ka o tee gore batle ba go balele. • Sa go latela kgopela moithuti gore a bale sengwalwa sa legato leo le mo lekanetšego. Netefatša gore sengwalwa se na le mantšu a go bileletšega. • Botšiša moithuti gore ke eng seo se bego se le bonolo go yena le gore ke eng seo se mo sokoditšego. Ba botšiše gore ba ikwele bjang ge ba bala. • Leka moithuti o šomiša rubriki ya ka mo fase.

RUBRIKI	LEGATO LA 1 TEKANYETŠO 1-2 MEPUTSO 1-2	LEGATO LA 2 TEKANYETŠO 3-4 MEPUTSO 3 - 5	LEGATO LA 3 TEKANYETŠO 5-6 MEPUTSO 6 - 8	LEGATO LA 4 TEKANYETŠO 7 MEPUTSO 9 - 10
THELELO	Moithuti o bala ka go šia, o a ema ge a fihla go mantšu ao a sa a tsebego goba o fofa mantšu ao a sa a tsebego, o bušeletša mantšu goba mafokwana. (1)	Moithuti o bala a fela a ema goba go šia. Moithuti go ba le moo a palelwago ke go feta. (2)	Moithuti o a bala eupša o fela a ema mola le mola a kgaola thelelo. Moithuti o fela a palelwa ke mantšu a itšego goba popego ya lefoko. (3)	Moithuti o bala ka thelelo a fela a ema. Moithuti o kgona go iphošolla ge a bala mantšu a bothata goba lefoko la popego e thata. (4-5)
BOKGONI BJA GO BILELETŠA MEDUMO	Moithuti o hloka thekgo e kgolo ya tumatlhaka go tšwa go morutiši gore a kgone go bala mantšu ao a sa a tsebego. Moithuti o palelwa ke go kgaogantšha mantšu ka dinoko goba medumo. Moithuti o tseba mantšupono/ mantšu a mmalwa a go tšwelela kgafetšakgafetša. (1)	Moithuti o leka go šomiša tumatlhaka go bala mantšu ao a sa a tsebego eupša o hloka thekgo ya morutiši. Moithuti o kgona go kgaogantšha mantšu ka dinoko le medumo ka thušo ya morutiši. Moithuti o tseba mantšupono/ mantšu a mangwe a go tšwelela kgafetšakgafetša. (2)	Moithuti o šomiša tumatlhaka le dinoko go bitša medumo ya mantšu ao a sa a tsebego, eupša o fela a hloka thušo ya go kopantšha medumo go bopa mantšu. Moithuti o tseba mantšupono/ mantšu a mantši a go tšwelela kgafetšakgafetša. (3)	Moithuti o šomiša tumatlhaka le dinoko go bitša medumo ya mantšu ao a sa a tsebego, ebile o kgona go kopantšha medumo go bopa mantšu. Moithuti o tseba mantšupono/ mantšu a rutilwego ka moka a go tšwelela kgafetšakgafetša. (4-5)
HLOKOMELA BOKGONI BJA PILELETŠO	Moithuti o na le temogo ennyane ya bokgoni bja gagwe bja go bala le tšwelopele. Moithuti ga se hlwa a kgona go hlokomela bokgoni bja gagwe bja go bala. (1)	Moithuti o na le temogo e itšego ya bokgoni bja gagwe bja go bala le tšwelopele. Moithuti o thoma go hlokomela bokgoni bja gagwe bja pileletšo. The learner has ebile o kgona go abelana ka dintlha tše 2 ka tšwelopele goba ka seo se mo tshwenyago. (2)	Moithuti o na le temogo e botse ya bokgoni bja gagwe bja go bala le tšwelopele. Moithuti o hlokomela bokgoni bja gagwe bja pileletšo ebile o kgona go abelana ka dintlha tša bohlokwa ka tšwelopele goba ka seo se mo tshwenyago. (3)	Moithuti o na le temogo e botse kudu ya bokgoni bja gagwe bja go bala le tšwelopele. Moithuti o tloga a hlokomela bokgoni bja gagwe bja pileletšo le bokgoni bja kwešišo ebile o kgona go abelana ka dintlha tša bohlokwa ka tšwelopele goba ka seo se mo tshwenyago (4)

4.5: KWEŠIŠO	
MAIKEMIŠETŠO	<p>O a theeletša gomme a swaragana le sengwalwa ke moka:</p> <ul style="list-style-type: none"> • O ahlaahla kgopolokgolo, baanegwathwadi le lefelo la kanegelo • O ahlaahla dilo tša bohlokwa ka sengwalweng
TIRAGATŠO	<ul style="list-style-type: none"> • Se se ka dirwa nako yenngwe nle yenngwe go tloga go beke ya 6 go ya go beke ya 8 • Dira se ka Labohlano ka nako ya mešomo ya bomolomo: Go ahlaahla go bala ka go abelana/ go bala mmogo ka nako ya go bala ka go abelana: Morago ga go bala.
MOŠOMO	<ul style="list-style-type: none"> • Šomiša kanegelo ya go bala ka go abelana ya beke yeo e fetilego. • Dudiša baithuti gabotse gore ba kgone go fetša mošomo wo. • Ke moka biletša baithuti ka o tee ka o tee tafoleng ya gago gore a tle a kgone go dira teko. • Kgopela baithuti go araba 1-2 ya mehuta yeo e latelago ya dipotšišo ka sengwalwa: <ul style="list-style-type: none"> Kgopolokgolo le baanegwa 1 Kanegelo e mabapi le eng? 2 kgopolokgoloya kanegelo ke eng? 3 Ke mang/bomang baanegwathwadi? 4 Hlalosa moaanegwa yo. Thulaganyo 1 Go diregile eng mathomong a kanegelo? 2 Go diregile eng mafelelong a kanegelo? 3 Naa o ratile kanegelo? Ka lebaka la eng o realo? 4 Naa o nagana gore kanegelo e fedile gabotse? Bohlokwa le boitshwaro 1 O nagana gore ke ka lebaka la eng kanegelo ye e ngwadilwe– re swanetše go ithuta eng go yona? 2 O ithutile eng kanegelong? 3 O nagana gore _____ o be a nepile ge a...? Ke ka lebaka la eng o realo? 4 Naa o kaba o dirile eng? Ke ka lebaka la eng o realo • Leka moithuti yo mongwe le yo mongwe o šomiša ruburiki ya ka tlase.

RUBRIKI	LEGATO LA 1 TEKANYETŠO 1-2	LEGATO LA 2 TEKANYETŠO 3-4	LEGATO LA 3 TEKANYETŠO 5-6	LEGATO LA 4 TEKANYETŠO 7
KGOPOLOKGOLO LE BAANEGWA	Moithuti o palelwa ke go lemoga kgopolokgolo goba go hlalosa baanegwathwadi (1)	Moithuti o lemoga kgopolokgolo le moanegwa goba o hlalosa moanegwathwadi gabotse. (2)	Moithuti o gopola dintlha gabotse go tšwa kanegelong ka hlohloletšo. (3)	Moithuti o lemoga dintlha ka moka gabotse kanegelong ka lebelo, ka thelelo le kannete. (4-5)
THULAGANYO	Moithuti ga a kgone go gopola thulaganyo ya kanegelo ntle le hlohloletšo. Moithuti ga a kgone go naganišiša ka thulaganyo. (1)	Moithuti o gopola thulaganyo ya kanegelo, eupša o hlakahlakantšha tatelano ya ditiragalo. Moithuti o abelana ka kgopolo ya gagwe ka thulaganyo eupša ga a kgone go fahlela. (2)	Moithuti o gopola thulaganyo ya kanegelo, ka tatelano ya maleba. Moithuti o abelana ka kgopolo ya gagwe ka thulaganyo efela ga a e fahlele gabotse. (3)	Moithuti o gopola thulaganyo ya kanegelo, ka tatelano ya maleba. Moithuti o abelana ka kgopolo ka thulaganyo gomme a be a fahlela kgopolo ya gagwe.. (4-5)
DITABA TŠA BOHLOKWA LE BOITSHWARO	Moithuti o sokola go humana ditaba tša bohlokwa le boitshwaro kanegelong le ge a filwe thekgo. (1)	Moithuti o humana ditaba tša bohlokwa le boitshwaro kanegelong eupša o hloka thekgo. (2)	Moithuti o humana ditaba tša bohlokwa le boitshwaro kanegelong ntle le thekgo, eupša ga a kgone go fahlela karabo ya gagwe. (3)	Moithuti o humana ditaba tša bohlokwa le boitshwaro kanegelong ntle le thekgo, ebile o kgona go fahlela karabo ya gagwe. (4)

4.6: MONGWALO	
MAIKEMIŠETŠO	<ul style="list-style-type: none"> O a kopolla le go ngwala ka mongwalo wo o kopanego goba mothikitho a beile šedi go hlamo e botse ya maletere le dikgoba.
TIRAGATŠO	<ul style="list-style-type: none"> Dira se o šomiša thuto ya mongwalo ya beke 5 -6 goba 7-8.
MOŠOMO	<ul style="list-style-type: none"> Ruta thuto ya mongwalo bjalo ka mehleng. Ge baithuti ba kopolla letlapeng , sepela sepela gomme o lemoge dilo tše itšego. Tšea dipuku tša baithuti mafelelong a thuto Lekola mongwalo wa moithuti yo mongwe le yo mongwe o šomiša rubriki ya ka tlase.

RUBRIKI	LEGATO LA 1 TEKANYETŠO 1-2	LEGATO LA 2 TEKANYETŠO 3-4	LEGATO LA 3 TEKANYETŠO 5-6	LEGATO LA 4 TEKANYETŠO 7
MONGWALO	Moithuti o palelwa ke go ngwala gabotse le ka bokgwari ka mongwalo wo o kopanego goba mothikitho. Mongwalo ga o lekanele, ga a kgone go hlama maletere gabotse, sekgoba ga se lekanele gabotse. (1-2)	Moithuti o fela a palelwa ke go ngwala gabotse le ka bokgwari ka mongwalo wo o kopanego goba mothikitho. Mongwalo o fela o sa lekanele gabotse, ka nako enngwe ga a hlame maletere gabotse, goba ga a dire sekgoba se se lekanetšego gare ga mantšu. (3-4)	ngwala gabotse le ka bokgwari mabakeng a Mantši ka mongwalo wo o kopanego goba mothikitho. Mongwalo, bogolo bja maletere le hlamego ya maletere e a nepagala mabakeng a mantši le sekgoba e ba seo se lekanetšego. (5-6)	Moithuti o ngwala gabotse le ka bokgwari ka mongwalo wo o kopanego goba mothikitho. Mongwalo wa gagwe o lekanetše. Maletere a hlamilwe gabotse le sekgoba ke seo se lekanetšego. (7)

4.7: GO NGWALA	
MAIKEMIŠETŠO	<ul style="list-style-type: none"> O šomiša maano a pele ga go ngwala go beakanya mošomo wa go ngwala. O ngwala ka maitemogelo a gagwe. O šomiša sebopego sa nnete sa lefoko, maswaodikga le makopanyi
TIRAGATŠO	<ul style="list-style-type: none"> Dira se o šomiša thuto ya go ngwala ya dibeke 3-4, dibeke 5-6, goba sdibeke 7-8.
MOŠOMO	<ul style="list-style-type: none"> Ruta thuto ya go bala bjalo ka mehleng. Tšea dipuku tša baithuti ka morago ga tikologo ya go ngwala. Leka moithuti yo mongwe le yo mongwe o šomiša rubriki ya ka tlase.

RUBRIKI	LEGATO LA 1 TEKANYETŠO 1-2	LEGATO LA 2 TEKANYETŠO 3-4	LEGATO LA 3 TEKANYETŠO 5-6	LEGATO LA 4 TEKANYETŠO 7
PEAKANYO	Go na le bohlatse bjo bonnyane goba a gona bohlatse bja gore maano a peakanyo a šomišitšwe . (1)	T Go na le bohlatse bjo itšego bja gore maano a peakanyo a šomišitšwe eupša peakanyo ga ye ya. (2)	Go na le bohlatse bjo bo hlakilego bja gore maano a peakanyo a a šoma le gore peakanyo e fedile. (3)	Go na le bohlatse bjo bo hlakilego bja gore maano a peakanyo a a šoma le gore peakanyo e fedile ebile e na le dintlha tšeo di kgotsofatšago (4)
GO LATELA SEHLOGO	Moithuti o sokola go ngwala ka maitemogelo a gagwe. Kgopolo ga e kwešišege goba ga se ya mmakgonthe – o kopolla mohlala wa morutiši. (1)	Moithuti a ka be a ngwala ka maitemogelo a gagwe. Kgopolo e a kwišišega ebile ke ya mmakgonthe le ge ele gore e swana le mohlala (2)	Moithuti o tloga a ngwala ka maitemogelo a gagwe. Kgopolo ke ya mong ebile ke ya mmakgonthe. (3)	Moithuti o tloga a ngwala ka maitemogelo a gagwe. Kgopolo ke ya mong, ke ya mmakgonthe a kgodia kgokgo ebile e kwagala e fapane kudu (4)
SEBOPEGO SA LEFOKO LE TŠHOMIŠO YA MAKOPANYI	Moithuti o palelwa ke go bopa lefoko la bonolo ebile a gone tšhomišo ya mafoko ao a kopanego. (1)	Moithuti o kgona go hlama lefoko le bonolo eupša a go na tšhomišo le mafoko a kopanego. (2)	Moithuti o hlama lefoko la bonolo gabotse le lefoko le tee leo le kopanego ga botse. (3)	Moithuti o hlama lefoko la bonolo gabotse le mafoko a mabedi ao a kopanego ga botse. (4)
MASWAODIKGA	Moithuti o palelwa ke go šomiša ditlhakagolo le dikhutlo gabotse le ka nako tšohle	Moithuti o šomiša ditlhakagolo le dikhutlo gabotse eupša o palelwa ke maswaodikga a mangwe.	Moithuti o šomiša maswaodikga ao a a rutilwego ka moka gabotse le ge ele gore o fela a dira diphošo	Moithuti o šomiša maswaodikga ao a a rutilwego ka moka gabotse ebile ga a dire diphošo tše dintši